

Habitatge per a directius de la Fàbrica del Molí

Balsareny

Ubicació

Comarca: Bages
Lloc/Adreça: Fàbrica del Molí. Sector central del terme municipal.
Emplaçament
Alçada: Carretera antiga de l'Eix del Llobregat (C-16z), al km. 67,6. 294

Coordenades:

Latitud: 41.85491
Longitud: 1.87212
UTM Est (X): 406379
UTM Nord (Y): 4634282

Classificació

Número de fitxa 08018 - 358
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Edifici
Estil / època: Contemporani
Segle XX
Estat de conservació Regular
Notes de conservació: Estructuralment es conserva integrament. Però en estat precari i d'abandonament. Jardí i entorn abandonat i sense manteniment.
Protecció Inexistent
Tipus de protecció: Inexistent
Número inventari IPA 16265 (fitxa genèrica Fàbrica del Molí)
Generalitat i altres inventaris
Accés Fàcil
Ús actual: Sense ús
Titularitat Privada
Titular: 6645001DG0364N0001ZM
Fitxes associades:

Descripció

Habitatge per a directius que es troba situat a la Fàbrica del Molí, concretament a l'angle sudoest del recinte per on hi ha l'accés mitjançant un passeig arbrat que enllaça amb la carretera. És una construcció de planta gairebé quadrada que queda esbiaixada a l'angle sudoest per tal d'adaptar-se a un terreny amb desnivell. La coberta és a quatre vents, i la casa disposa d'un nivell semisoterrani, planta baixa i un pis. Es caracteritza per un estil força peculiar i eclèctic que combina una composició bàsicament de línies rectes amb uns pocs elements de formes sinuoses, cosa que el situa a mig camí entre el racionalisme i una estètica vagament romàntica o modernista. També és remarcable el gran voladís de la teulada amb ràfec de fusta. Per tot això aquest edifici, no gens conegut, destaca com un dels més singulars i amb personalitat.

La façana principal queda encarada a ponent, on el terreny és més alt i permet l'accés directament a la primera planta. Aquí es fa evident el contrast entre unes finestres simples, de forma rectangular, i el petit balcó de forma sinuosa que sobresurt sobre un portal rematat amb arc de punt rodó, el qual quedava ressaltat amb una pèrgola metàl·lica. Al nivell de les golfes s'estén una mena de galeria allargassada amb finestres de fusta sota l'ampli ràfec.

La façana nord es caracteritza per un balcó corregut al nivell de la planta baixa que adopta també una forma ondulant, en contrast amb les obertures perfectament rectangulars. A sota hi trobem diverses portes que permeten accedir a la planta inferior. En la façana oposada, al sud, destaca una tribuna amb terrassa superior obrada amb maó i tancada amb persianes de llibret. Aquesta façana, que té una composició asimètrica que juga amb la combinació de la tribuna a un costat i diversos balcons a la part esquerra, queda encarada a un jardí que avui es troba totalment abandonat. Finalment, la façana est presenta un altre balcó corregut que connecta amb els de les façanes veïnes tot formant una eixida perimetral en tres cares de l'habitatge. Cal dir, però, que tant la tribuna com el balcó corregut s'hi van afegir amb posterioritat, ja que en una fotografia de principis de segle XX encara no hi surten. A la planta semisoterrània s'obre una galeria porxada feta de finestres rectangulars que continuava per la cara sud, on hi ha el jardí, però en aquesta part ha estat tapiada.

Història

En aquest indret hi havia hagut un molí fariner, i d'aquí ve el nom de "fàbrica del molí". Pertanyia al mas Martí i ja està documentat l'any 1633, però podria ser anterior, d'època medieval. I és que el torrent que desemboca al Llobregat, on hi havia la resclosa, ja s'esmenta l'any 977 com a torrent Martí. Així mateix, el Molí de la Roqueta, documentat l'any 1385, podria fer referència a aquest mateix molí. Als segles XVII i XVIII era conegut com el Molí d'en Martí o de Casa Martí, perquè encara pertanyia a aquest mas, que actualment es coneix com a can Torrents i que està situat a la plaça de l'Església de Balsareny. Constituïa una de les principals heretats del terme (Carreté, 2010: 116).

Els inicis de la fàbrica anomenada del Molí es trobaven envoltats de certa confusió en les diferents publicacions fins que, arran del metòdic i laboriós treball de l'historiador Llorenç Ferrer (2011: 393), s'ha pogut perfilar amb força detall, de manera que a continuació n'ofereixo una síntesi.

Ben al principi del segle XIX hi hagué un primer intent per construir una petita fàbrica en aquest indret quan el 1807 Tomàs Solsona, fabricant de Balsareny, va rebre la donació d'una petita peça de terra per part

del baró de Balsareny. Però aquest projecte no va arribar a realitzar-se. El 1826 va caldre reconstruir la resclosa del molí i llavors encara no hi havia cap fàbrica, i tampoc l'any 1838. La primera notícia de la fàbrica de filats anomenada del Molí és de l'any 1842 i no sabem qui la va posar en funcionament. El 1854 era propietat de la família Cots, pare i fill, de Manresa. Miquel Cots Enrich va deixar la fàbrica al seu fill Francesc Cots Argullol, que va ser el fundador de Casa Caritat a Manresa, però la mort prematura d'aquest va obligar al seu pare a tornar prendre'n les regnes. El 1850 els Cots havien reedificat la fàbrica i el molí. Més endavant s'hi afegí com a soci Manel Portabella i es fundà la societat Portabella, Cots i Cia, que feia funcionar les fàbriques que els Cots tenien a Manresa i a Balsareny. Miquel Portabella també era de Manresa i va establir vincles familiars amb els Cots. L'any 1866 aquesta societat es va desfer i Miquel Cots es va quedar les dues fàbriques. La del Molí la va arrendar per deu anys (1867-1876) a la companyia Mateo Serra i Cia.

A principis de segle XX la fàbrica del Molí, com també la de Viladrums, va patir un incendi, i el 1906 la va comprar Ricard Vinyes Coma, de Balsareny, que més tard va comprar també la veïna fàbrica de Vilaforns. Llavors va ser coneguda com a fàbrica de cal Vinyes.

La fàbrica es complementava amb alguns serveis i habitatges per als treballadors, com una petita colònia. Ja apareix amb aquestes construccions en fotografies de la dècada de 1910, incloent-hi l'habitatge per a directius. En aquesta època hi havia també una nau força gran situada al nord en sentit perpendicular a la nau principal, tal com es pot veure en diverses fotografies. Més tard, el sector al voltant de la nau principal es va remodelar totalment per deixar-lo tal com és ara. A la dècada de 1930 hi funcionaven uns 160 telers. Entre 1940 i 1953 Ricard Viñas va fer una ampliació del recinte i el dotà amb noves naus amb cobertes en forma de dent de serra, situades al cantó de llevant, vora el riu. El 1949 es van renovar les infraestructures de la comporta del canal. La xemeneia actual, de forma poligonal, és del 1952. Anteriorment la xemeneia es trobava al costat mateix de la nau principal, a l'est. Després dels anys cinquanta tots els telers que hi treballaven eren automàtics. A la dècada següent, però, sota els efectes de la crisi del tèxtil la fàbrica va haver de tancar l'any 1966, igual que la de Vilaforns. Aleshores tenia 417 treballadors.

Més endavant, el 1972 la fàbrica va tornar a obrir però amb només una quarta part dels treballadors que havia tingut. La nova crisi a finals dels setanta va obligar encara a una reducció de jornada el 1977. La nova raó social es digué "Hijos de Pedro Balsach SA", i després "Hilaturas Balsareny SA", però popularment sempre se l'ha continuat anomenant Fàbrica del Molí.

Bibliografia

CARRETÉ PARERA, Ramon; BENÉITEZ, Vicenç (2002). *Balsareny: història en imatges (1897-1975)*. Col·lecció Fotografia històrica, 12. Angle Editorial; Centre d'Estudis del Bages, Manresa, p. 19, 107, 110, 114-115.

CARRETÉ PARERA, Ramon (2010). *Noms de lloc, de casa i de persona de Balsareny*. Institut Cartogràfic de Catalunya, Barcelona, p. 114-115, 116.

FERRER ALÒS, Llorenç (2011). *Sociologia de la industrialització. De la seda al cotó a la Catalunya central (segles XVIII-XIX)*. Barcelona, Fundació Noguera (Estudis, 58); Pagès Editors, Lleida, p. 393-398.

SERRA SALA, Joan. M. (1988). "Balsareny", *Història del Bages*, vol. 1. Parcir Edicions Selectes, Manresa, p. 144.

SERRA SALA, Joan M.; CARRETÉ PARERA, Ramon (2005). *Balsareny, ahir i avui*. Ajuntament de Balsareny, p. 98-100.

